

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM THÁI NGUYÊN
-----&-----

ĐÀO THỊ THU HIỀN

**SỰ NGHIỆP PHÊ BÌNH THƠ
CỦA XUÂN DIỆU**

LUẬN VĂN THẠC SỸ NGỮ VĂN

Thái Nguyên – 2007

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM
-----&-----

ĐÀO THỊ THU HIỀN

**SỰ NGHIỆP NGHIÊN CỨU PHÊ BÌNH
THƠ CỦA XUÂN DIỆU**

Chuyên ngành: VĂN HỌC VIỆT NAM

Mã số: 60.22.34

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGỮ VĂN

Người hướng dẫn khoa học:

PGS.TS. LƯU KHÁNH THƠ

Thái Nguyên – 2007

MỤC LỤC

	Trang
Mở Đầu	1
Chương 1- Phê bình văn học Việt Nam thế kỷ XX và vị trí của Xuân Diệu trong nền phê bình văn học	8
1.1. Vài nét về phê bình văn học Việt Nam thế kỷ XX	8
1.2. Vị trí của Xuân Diệu trong nền phê bình văn học Việt Nam thế kỷ XX	13
1.3. Quan niệm của Xuân Diệu về thơ và phê bình thơ	17
1.3.1. Quan niệm của Xuân Diệu về thơ	17
1.3.2. Quan niệm của Xuân Diệu về phê bình thơ	33
Chương 2- Đóng góp của Xuân Diệu trong việc tôn vinh các giá trị thơ ca dân tộc	45
2.1. Xuân Diệu với gia tài văn học cổ điển của dân tộc	45
2.1.1. Chân dung tâm hồn Nguyễn Trãi trong thơ Nôm	46
2.1.2. Những phát hiện về chủ nghĩa nhân đạo trong Truyện Kiều của Nguyễn Du	51
2.1.3. Giá trị đích thực và vẻ đẹp của thơ Nôm Hồ Xuân Hương	57
2.1.4. Nguyễn Khuyến- Nhà thơ của làng cảnh Việt Nam	63
2.2. Xuân Diệu với nền thơ Việt Nam hiện đại.	68
2.2.1. Vẻ đẹp tâm hồn Bác trong tập thơ <i>Nhật ký trong tù</i>	69
2.2.2. Tố Hữu- Nhà thơ của tình thương mến	72
2.2.3. Nét đặc sắc của hồn thơ Huy Cận	79
2.2.4. Trần Đăng khoa- Một hồn thơ nhạy cảm, với những vần thơ “hồn nhiên như một bình minh riu rít”	83
Chương 3- Một số đặc điểm trong phong cách nghiên cứu phê bình thơ của Xuân Diệu	90
3.1. Tìm hiểu nội dung tư tưởng tác phẩm bằng cách đi sâu khám phá hình thức nghệ thuật thơ	91
3.2. Kết hợp bình và giảng	101
3.3. Lối phê bình giàu tính trực cảm	112
3.4. Cách hành văn sôi nổi mãnh liệt	117
4.4. Một số hạn chế	122
Kết luận	125
Tài liệu tham khảo	128

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài.

Xuân Diệu (1916- 1985) là một trong những tác gia lớn, một tài năng đa dạng của nền văn học Việt Nam hiện đại, với một phong cách riêng đặc sắc. Hơn nửa thế kỷ cầm bút sáng tác, ông đã để lại cho đời một khối lượng tác phẩm lớn, và có giá trị lâu dài ở nhiều thể loại: thơ, văn xuôi, nghiên cứu phê bình, dịch thuật. Với nhà thơ tài năng này, ở thể loại nào ông cũng đạt được những thành tựu, in đậm dấu ấn riêng. Trong sự nghiệp sáng tạo của Xuân Diệu, bên cạnh phần sáng tác thơ mà ông dành phần lớn bút lực của đời mình, còn một mảng sáng tác không kém phần quan trọng, đó là phê bình tiểu luận. Bằng vốn hiểu biết phong phú cùng với dụng công tìm tòi nghiên cứu và sự tinh tế nhạy cảm của một nhà thơ tài năng, bằng lối viết tràn đầy nhiệt tình, tràn đầy cảm xúc, Xuân Diệu đã mang đến cho những trang phê bình tiểu luận của mình một giọng điệu riêng độc đáo. Ông có nhiều công trình nghiên cứu phê bình thơ Việt Nam từ cổ điển đến hiện đại, bên cạnh đó ông còn phê bình giới thiệu thơ của nhiều tác giả nước ngoài. Gần hai chục tập tiểu luận phê bình và rải rác nhiều bài khác đăng trên các báo, tạp chí, khối lượng lớn những tác phẩm của ông trong lĩnh vực này đã phần nào khẳng định công phu lao động miệt mài của Xuân Diệu với tư cách một nhà nghiên cứu phê bình thơ.

Từ trước đến nay, cuộc đời và sự nghiệp sáng tác của Xuân Diệu đã thu hút sự quan tâm của các cây bút nghiên cứu phê bình nhiều thế hệ. Đặc biệt số lượng bài viết về thơ Xuân Diệu rất phong phú. Điều đó đã nói lên rằng giới nghiên cứu phê bình văn học nước ta ngày càng nhận thấy giá trị lớn lao của Xuân Diệu trong tiến trình lịch sử văn học Việt Nam hiện đại. Mặc dầu vậy phần đóng góp rất quan trọng của Xuân Diệu đối với phê bình văn chương chưa được nghiên cứu

đánh giá một cách công phu và đầy đủ. Số lượng bài viết về lĩnh vực này còn rất ít ỏi.

Vì vậy luận văn chọn đề tài “**Sự nghiệp nghiên cứu phê bình thơ của Xuân Diệu**” hy vọng góp một phần nhỏ bé vào việc nghiên cứu đánh giá vị trí vai trò và ý nghĩa của cây bút nghiên cứu phê bình thơ Xuân Diệu trong nền nghiên cứu phê bình thơ Việt Nam hiện đại, ghi nhận những thành tựu to lớn của ông, phát huy những tư tưởng và phong cách riêng độc đáo của ông.

Xuân Diệu là một trong số các tác gia được chọn đưa vào giảng dạy ở trường trung học phổ thông. Điều này đã nói lên vị trí của Xuân Diệu trong nền văn học Việt Nam hiện đại. Tuy nhiên để góp phần hiểu Xuân Diệu một cách đầy đủ hơn thì không thể không nghiên cứu mảng phê bình của ông. Bởi ở đây nhà thơ, nhà phê bình Xuân Diệu bộc lộ những quan niệm, những suy nghĩ của bản thân về sáng tác thơ ca. Là người trực tiếp giảng dạy ở trường phổ thông chúng tôi thấy việc tìm hiểu Xuân Diệu ở phương diện nhà phê bình thơ là hết sức cần thiết. Nó sẽ giúp chúng ta hiểu rõ Xuân Diệu ở phương diện nhà thơ. Bởi Xuân Diệu viết phê bình với kinh nghiệm của “ người làm vườn vĩnh cửu”, kinh nghiệm của một nhà thơ lớn có nhiều đóng góp cho nền thơ ca dân tộc.

2. Lịch sử vấn đề:

Là một gương mặt sáng giá của văn học Việt Nam hiện đại, thơ và văn của Xuân Diệu đã được sự quan tâm thường xuyên của giới nghiên cứu phê bình văn học đã có những công trình nghiên cứu công phu tâm huyết, có nhiều khám phá sáng tạo về tác gia Xuân Diệu trên các chặng đường sáng tác, nhưng hoạt động nghiên cứu phê bình thơ của Xuân Diệu chưa được nghiên cứu một cách đúng mức.

2.1 Những đánh giá chung về di sản nghiên cứu phê bình của Xuân Diệu

Đa số các bài nghiên cứu về Xuân Diệu chủ yếu đi sâu vào sự nghiệp thơ cũng như văn xuôi, chỉ nói qua, nói lướt đến công việc nghiên cứu phê bình thơ của ông- như bài viết của các tác giả: Nguyễn Duy Bình, Huy Cận, Nam Chi, Nguyễn Đăng Mạnh, Hoàng Trung Thông.

Ở bài nghiên cứu Xuân Diệu thuộc quyển “ **Nhà thơ Việt Nam hiện đại**”, bên cạnh việc chủ yếu phân tích quá trình Xuân Diệu trưởng thành trong sáng tác thơ sau cách mạng Mã Giang Lân phát hiện một số đóng góp của ông trong hoạt động phê bình giới thiệu thơ, dịch thơ: “*Ưu thế về kinh nghiệm sáng tác, năng lực cảm thụ thơ tinh tế, cách xâu chuỗi, phát hiện, phân tích, liên tưởng độc đáo, khen nhiều chê ít, làm cho các tác giả thơ như được xuân hoá trẻ thêm*”

Trong cuốn **Nhà văn Việt Nam** tập I, ở bài Xuân Diệu, giáo sư Hà Minh Đức là người đầu tiên đã nêu lên một số nhận xét khái quát về mảng nghiên cứu phê bình thơ của Xuân Diệu. Ông khẳng định một tấm gương cần mẫn đối với thơ cổ điển, thơ hiện đại, suy nghĩ về chất lượng thơ và công việc phê bình thơ, giới thiệu thơ nước các nước và dịch; một diễn giả hăng say giao tiếp, giao cảm, có mặt ở tất cả các hoạt động của thơ, đưa thơ về với cuộc sống. Giáo sư đã có những nhận xét xác đáng, chẳng hạn “*Xuân Diệu có khả năng tự phân tích và trình bày sáng tỏ những diễn biến của mạch tư tưởng và cảm xúc ngay ở những khía cạnh uẩn khúc và khó diễn đạt. Anh thường lấy thực tế sáng tác thơ ca của mình từ trong quá trình sáng tạo đến thành quả cụ thể để chứng minh cho những vấn đề lý luận mà anh đề xuất*”

Trong **Từ điển văn học** hoạt động phê bình của ông được Nguyễn văn Long nêu ngắn gọn “*Bằng một vốn hiểu biết phong phú và sự tinh nhạy của nhà thơ, với lối viết văn tràn đầy nhiệt tình, cảm xúc, những tác phẩm phê bình, tiểu luận, bút ký của Xuân Diệu có một tiếng nói riêng đáng chú ý*”. Cũng trong cuốn này Phan Cự Đệ, Trần

Hữu Tá có đánh giá công lao đóng góp của Xuân Diệu cùng Đặng Thai Mai, Xuân Trường, Hồng Chương.. trong đội ngũ lực lượng phê bình, đã kịp thời phát huy vai trò của người chiến sỹ trên mặt trận đấu tranh tư tưởng của Đảng bằng nhiều tiểu luận có giá trị và có tính chiến đấu cao. Trong quyển sưu tập dày dặn **Xuân Diệu Tác phẩm văn chương và lao động nghệ thuật** (1999) tác giả Lưu Khánh Thơ dành khoảng hai mươi trang giới thiệu khái quát về những đóng góp của Xuân Diệu trong phê bình văn chương, phần còn lại của cuốn sách chủ yếu tuyển chọn và giới thiệu những bài nghiên cứu về thơ của Xuân Diệu.

Với bài **Xuân Diệu** in trong giáo trình **Văn học Việt Nam 1945-1975** tập II, Nguyễn Trác nhìn nhận bên cạnh “*Xuân Diệu- nhà sáng tác thơ văn*” còn có “*Xuân Diệu- nhà bút ký, tiểu luận phê bình văn học*”. Bài viết chỉ ra những hướng chính mà Xuân Diệu gắn bó trong suốt sự nghiệp văn học của mình: Dìu dắt các nhà thơ lớp sau, giới thiệu các phong trào thơ quần chúng, phát hiện cái hay cái đẹp ở các nhà thơ ưu tú, đi sâu vào thế giới tâm tình những nhà thơ nổi tiếng của dân tộc, dịch và giới thiệu thơ nước ngoài. Bên cạnh đó, Nguyễn Trác còn chú ý phát hiện một số nét phong cách phê bình của Xuân Diệu với “*Nghệ thuật diễn đạt mạnh bạo, hồn nhiên từ rất khoẻ, ý rất mạnh, tạo được những hình ảnh, những câu lý thú không thể quên trong phê bình văn học*”

Nói đến Xuân Diệu là người ta nhớ ngay đó là một nhà thơ nổi tiếng, ít người quan niệm được đầy đủ rằng ông còn là một nhà nghiên cứu phê bình thơ lỗi lạc.

2.2 Những bài nghiên cứu trực tiếp bàn về một số tập phê bình tiểu luận của Xuân Diệu

Trước cách mạng hầu như chưa có ai nghiên cứu về phê bình thơ Xuân Diệu. Sau hoà bình lập lại, có thể nói người đầu tiên bàn về tiểu luận phê bình của Xuân Diệu là Chế Lan Viên, với bài “*Đọc*

những bước đường tư tưởng của tôi”. Chủ yếu Chế Lan Viên đã khen cái lý sống trong thể động của Xuân Diệu sau cách mạng và khen cái tình ở nhà tiểu luận có lý này. Chế Lan Viên cũng chỉ ra những nhược điểm chính của nhà phê bình Xuân Diệu lúc bấy giờ là “ *còn thiếu thực tế, thiếu vốn sống, nói quá ít đến những sự việc của thế giới xung quanh anh sau cách mạng*”.

Sau đó mỗi khi một tập tiểu luận phê bình của Xuân Diệu ra đời lại có một vài bài viết trên báo đánh giá ưu khuyết về tập đó. Chẳng hạn: **Phê bình giới thiệu thơ**(Lê Đình ky, Nam Mộc), **Dao có mài mới sắc** (Đông Hoài), **Và cây đời mãi mãi xanh tươi** (Nguyễn Xuân Nam), **Mài sắt nên kim** (Vũ Quần Phương), **lượng thông tin và những kỹ sư tâm hồn ấy** (Chế Lan Viên, Thiều Mai), **Các nhà thơ cổ điển Việt Nam** (Mai Quốc Liên, Triều Dương, Vương Trí Nhàn), ngoài ra còn có một số ý kiến điếm sách ngắn... những bài này thường nêu nhận xét khen chê cụ thể một số đoạn, bài trong từng tập hoặc cả tập

Phần lớn các bài báo, các tiểu luận đề cập đến những công trình nghiên cứu phê bình thơ của Xuân Diệu chủ yếu từ sau Cách mạng tháng Tám, ít nhiều đã khẳng định đóng góp của ông trong thời đại mới của thi ca dân tộc. Các tác giả thống nhất khi nói đến cách phê bình phát hiện, tìm tòi, sự nghiên cứu công phu, tài thâm thơ tinh tế, khiếu thẩm mỹ sành và nhuyễn, tính trung thực, tính chiến đấu, tính sáng tạo của Xuân Diệu- một cây bút phê bình có bản sắc....song đó mới chỉ là những nhận xét chung, những nhận định quá ngắn, hoặc lẻ tẻ từng phương diện.Cho đến năm 2000,chưa có những công trình nghiên cứu, đánh giá toàn diện, nhiều mặt một cách có hệ thống các hoạt động phê bình giới thiệu thơ của Xuân Diệu.

Thời gian gần đây sự nghiệp nghiên cứu phê bình của Xuân Diệu đã được chú ý một cách thoả đáng hơn. Đã trở thành đối tượng nghiên

cứu của một số công trình, bài viết, của một vài luận án và luận văn. Đặc biệt là hai tác giả Trần Thị Thanh Hà và Phan Ngọc Thu đã đi vào tìm hiểu những thành tựu trong công việc nghiên cứu phê bình văn học của Xuân Diệu

Trên cơ sở tiếp thu và kế thừa ý kiến của những người đi trước chúng tôi đã tiến hành nghiên cứu đề tài **“Sự nghiệp nghiên cứu phê bình thơ của Xuân Diệu”**, với suy nghĩ rằng, đối với những tác gia lớn của một nền văn học cần có nhiều cách tiếp cận khác nhau, trong những điều kiện lịch sử cụ thể khác nhau. Trong một chừng mực nhất định, chúng tôi đã cố gắng đưa ra một cách nhìn và những cảm nhận mới về những đóng góp đáng trân trọng trong sự nghiệp phê bình thơ của Xuân Diệu.

3.Nhiệm vụ và đối tượng nghiên cứu.

Qua việc tìm hiểu những công trình, bài viết nghiên cứu trước đây về phê bình văn học nói chung và phê bình văn học của Xuân Diệu nói riêng luận văn sẽ hướng tới các nhiệm vụ sau:

Luận văn sẽ chỉ ra vị trí của nhà phê bình Xuân Diệu trong nền văn học Việt Nam thế kỷ XX

Tìm hiểu một cách hệ thống và tương đối toàn diện về thành tựu và bản sắc trong phê bình thơ của Xuân Diệu, bắt đầu từ quan niệm của ông về thơ và phê bình thơ, đến một số đóng góp cơ bản của ông trong việc nghiên cứu phê bình các hiện tượng thơ cụ thể, những đặc điểm nổi bật trong phong cách nghiên cứu phê bình thơ của ông

Đối tượng nghiên cứu của luận văn là toàn bộ các bài tiểu luận phê bình của Xuân Diệu mà chúng tôi thu thập được. Tuy nhiên trong khuôn khổ một luận văn thạc sỹ, không thể nghiên cứu toàn bộ sự nghiệp phê bình của Xuân Diệu, luận văn chỉ tập trung đi sâu vào hai mảng cơ bản: nghiên cứu phê bình thơ cổ điển và thơ hiện đại. Không tiến hành nghiên cứu tất cả mọi hoạt động phê bình thơ, cũng như

không xem xét tất cả các tác giả tác phẩm mà Xuân Diệu đã đề cập, chúng tôi tập trung đi sâu nghiên cứu những hiện tượng nổi bật, thể hiện rõ quan niệm nhất quán của nhà thơ về thơ và phê bình thơ, để bước đầu nhận định về Xuân Diệu với tư cách nhà nghiên cứu phê bình thơ có nhiều đóng góp đối với nền thơ hiện đại Việt Nam

4. Phương pháp nghiên cứu

Để thực hiện nhiệm vụ nghiên cứu trên luận văn kết hợp sử dụng các phương pháp chủ yếu sau đây:

4.1 Phương pháp hệ thống.

Với quan niệm thế giới nghệ thuật là một chỉnh thể, xuất phát từ đặc điểm riêng trong thi pháp nghiên cứu phê bình thơ của Xuân Diệu, luận văn chú trọng tìm ra những thành tố tạo nên diện mạo và qui luật hoạt động nghiên cứu phê bình thơ của Xuân Diệu. Mọi đối tượng, mọi vấn đề khảo sát được chúng tôi đặt trong tương quan, hệ thống, trong qui luật tác động lẫn nhau giữa quan niệm, tư tưởng, phương pháp và phong cách cùng thành tựu của nhà phê bình

4.2 Phương pháp thống kê, tổng hợp.

Đối với từng thành tố luận văn thực hiện phương pháp thống kê tổng hợp, nhằm tập hợp các ý kiến của các nhà nghiên cứu phê bình văn học trong các bài viết, các sách báo... để có tư liệu phục vụ cho luận văn.

4.3 Phương pháp so sánh đối chiếu

Luận văn sử dụng phương pháp đối chiếu so sánh để khẳng định các mặt tiêu biểu và những nét độc đáo cá nhân về một phương diện trong sáng tác của Xuân Diệu: nghiên cứu phê bình thơ.

4.4 Ngoài ra trong luận văn này chúng tôi còn sử dụng phương pháp phân tích văn học, phương pháp khái quát hoá và một số phương pháp khác.